

Марчук Вікторія
м. Чернівці

Науковий керівник - к.ф.н., доц. Лопатюк Н.І.

ЯДЕРНІ КОМПОНЕНТИ КОНЦЕПТУ “MEDICINE” В СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ МЕДІА ДИСКУРСІ (НА МАТЕРІАЛІ СЕРІАЛУ “HOUSE, M. D.”)

Анотація. В роботі представлений аналіз концепту MEDICINE на матеріалі телесеріалу Д. Шора “House, M.D.” Актуальність дослідження зумовлена швидким розвитком сучасної медицини, що сприяє появі нових медичних термінів в англомовному дискурсі. Визначені та систематизовані ядерні та периферійні компоненти концепту MEDICINE в теледискурсі. Медичні терміни розкривають семантичний потенціал концепту MEDICINE в теледискурсі.

Ключові слова: концепт MEDICINE, теледискурс, ядерний концепт, медичний термін, лексема

***Summary.** The article is devoted to the study of the concept MEDICINE based on the material of TV series “House, M. D.” The topicality of the investigation is stipulated by the quick development of modern medicine that facilitates the appearance of new medical terms in English discourse. Kernel and peripheral components of the concept MEDICINE in television discourse are determined and systematized. Medical terms reveal semantic potential of concept MEDICINE in telediscourse. The kernel concepts and their contents is established. The semantic and conceptual analyses have been carried out with classification of the medical terms. The kernel concepts include ‘diseases’, ‘symptoms,’ and ‘lab studies’. The periphery is comprised by ‘doctor specialities’, ‘body organs’, and distant periphery – ‘diagnosis’, ‘hospitals’, ‘treatment’, ‘medications’, and ‘medical equipment’.*

***Key words:** concept MEDICINE, telediscourse, kernel concept, medical term, lexeme*

Постановка наукової проблеми та її значення. Дослідженнями концептів медичної термінології за останнє десятиліття присвятили

свої праці такі дослідники як О. Ісаєва, Н. Литвиненко, Л. Шутак, Г. Навчук, Г. Щербак та інші [3; 6; 7; 12; 14]. Предметом їх розвідок були різні підходи до вивчення концептів у різних дискурсах.

Теледискурс є відображенням людського спілкування у реальному житті, і медичні терміни функціонують у двох вимірах: професійному, коли герої-лікарі спілкуються із між собою, щоб визначити діагноз, призначити лікування тощо (інституційний дискурс), та спілкуються із пацієнтами (дискретний дискурс) [6, с. 199]. Так А. Лавроненко та М. Козирева зазначають, що «базисною характеристикою мови кіно є імітація розмовної мови: кіноскрипти містять певний набір лінгвістичних маркерів, які в даній культурі сприймаються як маркери усного мовлення, а отже тексти скриптів характеризуються достатнім ступенем подібності до реального спілкування» [4, с. 96].

Роль медичної термінології в суспільстві зростає. Сучасний стан медичної науки, підвищення рівня медичної грамотності населення та піклування людини про своє здоров'я зумовлює актуальність нашого дослідження. Т. Ільченко О. Голікова вказують на те, що «медична термінологія, особливо українська, як терміносистема, постійно оновлюється та перебуває у стані постійного розвитку» [2, с. 84]. На прикладі аналізу медичного шару сучасної мови можна визначити зв'язок тенденцій розвитку мови, її лексичної системи з історією матеріальної та духовної культури народу, побачити екстралінгвістичної обумовленості мовних процесів, функціонування тематичних груп слів. Л. Шутак зазначає, що «М. Фуко одним із перших відзначив потребу дослідження дискурсу лікаря, зважаючи на доцільність вивчення професійного дискурсу не загалом, а в зумовленості певними фаховими рамками, які він номінував як інституційні» [13, с. 258]. Мета статті – встановлення структури концептосфери MEDICINE у англomовному теледискурсі. Завданнями дослідження є проаналізувати структуру концепту MEDICINE у телесеріалі “House, M. D.”, встановити ядро та периферію цієї концептосфери, та проаналізувати їх складники. Матеріалом дослідження слугували 114 медичних термінів вжитих у телесеріалі “House, M. D.”

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. У когнітивній лінгвістиці поняття «концепт» є основним поняттям, яке досліджують через призму мовної особистості. Концепт вважають багаторівневим утворенням та він є елементом

культури. Р. Поворознюк стверджує, що «під культурним контекстом оригінального кінопродукту розуміється сукупність інституційних, рольових, ціннісних, когнітивних умов реалізації подій або фактів з одного боку й сукупність виразних засобів, які використовуються людьми в цих обставинах, з іншого. Це означає, що в тексті реалізуються настанови й вимоги до створення мовного продукту, що відповідають умовам появи зазначеного матеріалу» [8, с. 139]. С. О. Швачко та ін. розглядають концепт як лінгвістичний об'єкт та зазначають, що «концепт є продуктом індивідуальної або колективної свідомості, маркованим феноменологічною сутністю. Проте у рамках мовознавчих досліджень концепт виступає у вигляді штучного моделювання, що є, по суті, продуктом дослідження концепту, який рефлектує лише ту частину змісту концепту, що підлягає лінгвалізації» [1, с. 18]. Ю. Лисанець підкреслює, що «концепт, тобто “одиниця свідомості та інформаційної структури, що відображає людський досвід”, “оперативна одиниця пам'яті, квант знання”, є важливим фрагментом мовної картини світу людини, і дослідження засобів його вербалізації дає змогу розкрити глибинні процеси людського мислення» [5, с. 54]. Відомий український лінгвіст А. Приходько вказує на те, що «найбільш активно науковці підкреслюють в концепті такі його ознаки, як знання, культура і психологія, оцінка, що кладуться в основу тієї чи іншої дефініційної моделі» [9, с. 48].

Структура концепту складається із базового шару (ядра концепту, що включає компоненти, які відображають сутність змісту концепту) та периферійних шарів. Ядерні лексеми частотніші у порівнянні із периферійними, їхні значення є більш загального характеру, у порівнянні з периферійними, які більш специфічні та уточнюючі. Розглянемо дослідження медичних термінів, які проводилися іншими дослідниками, та порівняємо, які результати їх класифікації. Так, О. Снітовська, яка досліджувала тексти медичних анотацій, поділяє медичні терміни на наступні групи: «зробивши аналіз складу препаратів на прикладі медичних анотацій можна зробити висновок, що виділяється три групи. Перша – в своєму словниковому складі терміни містять тільки хімічні терміни, наприклад: токоферола ацетат – *tocopherol acetate*; циннаризін – *cinnarizine*. Друга – мають у своєму складі тільки загальнозживану лексику, наприклад: глюкоза – *glucose*, сахароза – *sucros*, евкаліптова олія – *Eucalyptus oil*, мед – *Honey*,

лимон – *lemon* [16; 18]; Третя – містить як загальноновживані слова, так і хімічну термінологію, наприклад: стрептоцид розчинний – *streptocide soluble*» [11, с. 111]. Д. Сабадаш та Т. Глеб, проаналізувавши медичну термінологію роману Артура Хейлі “Strong Medicine” виокремлюють наступні слоти: лікарі, пацієнти, ліки, якими лікують пацієнтів, та заклади, що займаються продажем ліків [10, с. 80].

У першому дослідженні матеріалом дослідження слугували медичні анотації, які мають обмежену сферу використання, у другому – художній твір, що наближений до нашої розвідки – телесеріалу. У цьому телесеріалі дія відбувається у лікарні яка є науково-дослідним центром, де головний герой Грегорі Хаус встановлює феноменальні діагнози, рятуючи людей від неминучої смерті. Йому підпорядковуються лікарі з дипломами найпрестижніших університетів.

У нашій розвідці до ядра концептосфери MEDICINE належать такі групи медичних термінів (див. Рис. 1): *diseases, symptoms* та *lab studies*; до периферійних: *doctor specialities, body organs/parts*, і до далекої периферії: *medications medical equipment diagnosis hospitals treatment*.

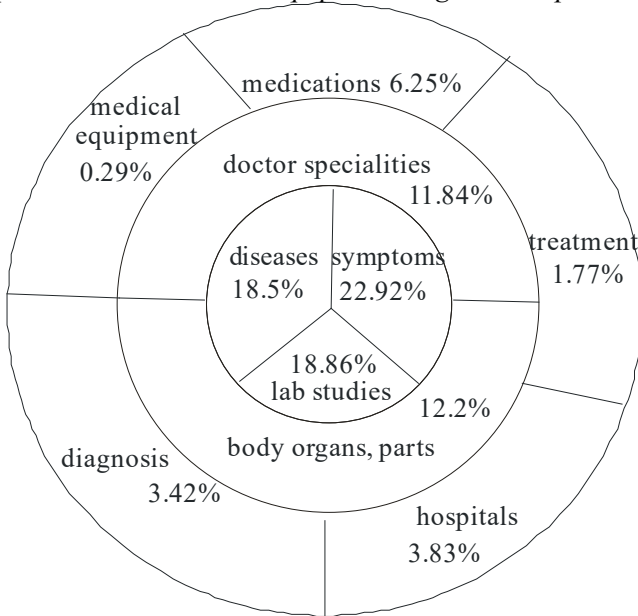

Рис. 1. Структура концепту MEDICINE в англomовному теледискурсі (на матеріалі телесеріалу “House, M. D.”).

Розглянемо детальніше ядро концепту MEDICINE, які репрезентовані концептами *diseases*, *symptoms* та *lab studies*. Теледискурс, спрямований на лікування пацієнтів, рятування життя у складних ситуаціях, коли встановлення діагнозу викликає труднощі, перш за все включає хвороби, які є найчастотнішими причинами смертей у XXI столітті – це хвороби серця та рак, до цієї групи належать такі медичні терміни: *case*, *tumor*, (*prevalent brain*) *cancer*, *a heart attack*, *an infarction*, *a stroke*, *ischemic syndrome*, а також наступні хвороби: *Creutzfeldt-Jakob disease*, *mad cow (disease)*, *Wernicke's encephalopathy*, *asthma*, *cerebral vasculitis*, *psittacosis*, *chronic fatigue syndrome*, *fibromyalgia*, *neurocysticercosis*, *a pulmonary embolism*, *worm's cyst*, та *meningitis*. Вживання термінів, що позначають хвороби можна проілюструвати наступними прикладами:

Thyroid cancer metastasized to his brain [15].

So he's young, which means it's most likely caused by cancer [15].

У цілому медичні терміни, що належать до ядра концепту MEDICINE складають *diseases* – 18,5%, *symptoms* – 22,9%, та *lab studies* – 18,9%, що становить разом 61,3%. Наступним класом медичних термінів, що належать до ядра є симптоми, до яких відносяться такі терміни: *seizure*, *lesion*, *light-headed*, *allergic reaction*, *ashen*, *edema*, *aneurysm*, *environmental cause*, *inflammatory response*, *cough*, *runny nose*, *back spasms*, *inflammation*, *nerve problems*, *neurological complications*, *neurological problems*, *glassy look*, *sore chest*, *altered mental status*, *headache*, *fever*, *pain*, *nausea*, *headaches*, *dizziness*, та інші. Ілюстрацією вживання у теледискурсі є:

The kid's got abdominal pain [15].

I had a couple headaches last month, a mild fever [15].

Останньою групою медичних термінів, що належать до ядра є лабораторні дослідження, які є необхідними для правильного встановлення діагнозу та лікування пацієнтів. До них належать такі терміни: *protein markers*, *the CAT scan*, *a contrast MRI*, *blood thiamine level*, *blood tests*, *corollary*, *a contrast material*, *a biopsy*, *eosinophil count*, *imaging studies*, *sed rate*, *an X-ray*, *a CT scan*, та ін. Приклади вживання медичних термінів у серіалі є наступні:

Did you find a brain tumor on her M.R.I.? [15].

*First of all, there's nothing on the **CAT scan** [15].*

До ближньої периферії належать такі групи медичних термінів як *body organs, parts* та *doctor specialties*, що складають 12,2% та 11,8% відповідно. До першої групи належать наступні терміни: *vein, the cell lining, blood vessels, brain stem, brain, lungs, thigh muscles, cerebrospinal fluid, chest*. Ілюстрацією вживання в теледискурсі є:

*We'll drain your **knee**, run some lab work [15].*

*Foreman did a thoracentesis to drain the fluid from her **lungs** [15].*

У лікарні людям надають допомогу спеціалісти з різних галузей медицини, і це відображено у теледискурсі, до них належать наступні лікарі: *diagnostician, oncologist, doctor, coroner, pediatrics, neurologist*, та ін. Вживання лікарів спеціалістів можна продемонструвати наступними прикладами:

*I am a board-certified **diagnostician**, with a double specialty of infectious disease and nephrology [15].*

*The **neurologist** tells me it's an aneurysm [15].*

До далекої периферії належать терміни, що позначають засоби лікування, тобто медичні препарати, медичне обладнання, що використовується для операцій та надання певних медичних процедур, діагноз, та лікарні, клініки тощо: *medications, medical equipment, diagnosis, hospitals*, та *treatment*. У процентному співвідношенні вони складають невелику частотність вживання, що становить: *medications* – 6,3%, *medical equipment* – 0,3%, *diagnosis* – 3,4%, *hospitals* – 3,8%, та *treatment* – 1,8%.

У теледискурсі вжито такі медичні препарати: *gadolinium, aspirin, painkillers, vitamins, niacin, stimulant, substance, steroid, prednisone, contaminants, Vicodin, toxins, Albendazole* та ін. Вони вживаються у наступних контекстах:

*He hasn't had **Vicodin** in over a day [15].*

*We inject **gadolinium** into a vein [15].*

До медичного обладнання, яке вживається у серіалі належать наступні лексичні одиниці: *surgical airway kit, the magnetic resonance imager, inhaler*, та ін. Вони вживаються у таких контекстах:

*It distributes itself throughout your brain and acts as a contrast material for the **magnetic resonance imager** [15].*

*Has he been using his **inhaler**? [15].*

Підгрупа, що представляє лікування має тільки два медичних

терміни: *treatment* та *cure*, проте вони досить частотні, що складає 1,8%. Вони вживаються у таких контекстах:

*I'm talking about a **cure*** [15].

*Now, why would you drive 70 miles... to get **treatment** for a condition that a nine-year-old could diagnose?* [15].

Підгрупа, що представляє діагноз має в своєму складі такі медичні терміни: *diagnosis*, *radiology diagnosis*, *differential diagnosis*, та ін. Ці терміни вживаються відносно часто, оскільки, щоб надати правильне лікування пацієнту необхідний правильний діагноз, однак він рідко вербалізується. Приклади вживання такі:

*Anyone think this **differential diagnosis** might be compromised because we don't have an accurate family history?* [15].

*So, we're right about the **diagnosis**, and the treatment for that **diagnosis** is killing her* [15].

Та остання група виражає тип лікарень, де лікуються пацієнти. До них належать такі медичні терміни: *hospital*, *the E.R. (emergency room)*, *the Mayo Clinic*, та ін. Ілюстрацією є наступні контексти:

***General Hospital** is on channel 6* [15].

*We took him to the **E.R.** after the game* [15].

Таким чином ми розглянули ядро та периферію концепту MEDICINE на прикладі теледискурсу у серіалі “House, M.D.”.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Висновками нашої розвідки полягають у тому, що до ядерних лексичних одиниць належать такі групи медичних термінів: *diseases*, *symptoms* та *lab studies*. Близню периферію складають наступні групи термінів: *doctor specialties*, *body organs/parts*, і до далекої периферії – *medications medical equipment diagnosis hospitals treatment*.

Отримані результати можуть бути використані для вивчення теми «медицина» на заняттях з лексикології та стилістики. Подальшою перспективою дослідження бачимо дослідження функціонування медичних термінів у професійній літературі – монографіях, наукових статтях тощо.

Література:

1. Вербалізація концептів: внутрішньомовні та міжмовні аспекти: звіт про НДР (заклучний) / кер. С. О. Швачко. Суми: СумДУ, 2017. 105 с.

2. Ільченко Т. О., Голікова О. М. Медична термінологія англійської мови у наукових дослідженнях. *In Statu Nascendi: Збірник студентських статей*. 2011. Випуск 12. С. 83-89.
3. Ісаєва, О. Лексико-семантичний аналіз концептів «профілактична медицина» і «превентивна медицина». Наукові записки Національного університету «Острозька академія», серія «Філологічна», вип. 67, 2017 С. 134-136. DOI: 10.25264/2519-2558-2017-67-134-136.
4. Лавроненко А. В., Козирева М. С. Лексично-стилістичні особливості перекладу українською мовою усного англомовного професійного медичного мовлення (на матеріалі скриптів до серіалу «Доктор Хаус»). *In Statu Nascendi: Збірник студентських статей*. 2011. Випуск 12. С. 94-99.
5. Лисанець Ю. В. Концепти комунікативної поведінки в англомовному дискурсі медицини. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2017. № 4. С. 53–56. URL: <https://tsj.journal.kspu.edu/index.php/tsj/article/view/279> (дата звернення: 23.03.2022).
6. Литвиненко Н. Основні параметри класифікації фахового медичного дискурсу. Комунікативний дискурс: наукова рецепція і стратегії дослідження : зб. матеріалів Всеукраїнської наук.-практ. конф., Київ, 07–08 квітня 2016 р. К. : Міленіум, 2016. С. 199-200.
7. Литвиненко Н. Особливості медичного дискурсу на етапі системного опитування. Проблеми лінгвістики тексту, дискурсології, *дискурс-аналізу*: зб. наук. статей ДНУ. 2008. Вип 17. С. 216-221. URL <http://litmisto.org.ua/?p=8112> (дата звернення: 10.12.2021).
8. Поворознюк Р. В. Етноспецифічні особливості перекладу медичних телесеріалів. Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Філологічні науки. Книга 3. 2014. С. 139-144.
9. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики. Запоріжжя: Прем'єр, 2008. 332 с.
10. Сабадаш, Д. В., Глеб, Т. Д. Модулювання фреймової структури концепту “strong medicine” (на матеріалі лексикографічних джерел та роману Артура Хейлі “Strong Medicine”). Науковий

- вісник Херсонського державного університету Серія Германістика та міжкультурна комунікація. 2019. Випуск 1. С. 77-82.
11. Снітовська О. Й. Медична термінологія англомовних текстів інструкцій медичних препаратів та відтворення її в українських перекладах. *Записки з романо-германської філології*. 2017. Вип. 2 (39), С. 108-117.
 12. Шутак Л., Навчук Г. Вторинні номінації як основа медичного дискурсу. Комунікативний дискурс: наукова рецепція і стратегії дослідження : зб. матеріалів Всеукраїнської наук.-практ. конф., Київ, 07–08 квітня 2016 р. К. : Міленіум, 2016. С. 208-209.
 13. Шутак Л. Медичний дискурс як невід’ємна частина української дискурсології. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*. 2014. Випуск 48. С. 256-260. URL <https://eprints.oa.edu.ua/3435/> (дата звернення: 28.12.2021).
 14. Щербак Г. Організація концепту оцінка у межах медичного дискурсу. *Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe (East European Scientific Journal)*. 2020. 2(54), С. 58-62.
- Список джерел ілюстративного матеріалу
15. House, M. D. (2004–2012). Episodes with scripts. URL <https://subslikescript.com/series/House-412142> (дата звернення: 23.11.2021).